

Da krisen ramte: Genforhandlingerne af amerikansk-jødiske samfundsværdier

Nøgleord

Amerikanske jøder, covid-19, jødisk solidaritet, civilsfæren, kulturel grænsedragning, kultursociologi.

Resume Jeg viser i denne artikel, hvordan corona-pandemien sammen med sommerens raceuligheder har rystet de amerikansk-jødiske samfund i deres fundament. Nødvendighed og krise, usikkerhed, nye tankeformer og idealisme er tilsammen i gang med at omforme, hvordan jødisk liv bliver levet i dagens Amerika. Empirisk beskriver jeg fire forskellige faser, som det amerikansk-jødiske samfund foreløbig har undergået gennem krisen. Teoretisk argumenterer jeg for, at disse faser viser, hvordan krisen har igangsat en omkalfatring af amerikansk-jødiske kerneværdier, hvor jødisk solidaritet og enhed igen fremstår som centrale værdier, der samler det jødiske samfund og jøder som gruppe. Samtidig udfordrer denne nyfundne solidaritet jøderne i deres forhold til landets øvrige problemstillinger og befolkningsgrupper.

De seneste år har en række ledende historikere og sociologer beskrevet, hvad de ser som en igangværende splittelse i det amerikansk-jødiske samfund (se f.eks. Waxman 2016; Wertheimer 2018; Cohen 2006). Sekularisering, pluralisme, fravælgelse af jødiske partnere og/eller jødisk opdragelse er, ifølge disse forfattere, nogle af de faktorer, der har ledt til en fragmentering og atomisering af jødisk samfundsliv (se også Kelman et al. 2017; Samson et al. 2018). Andre forskere påpeger et manglende kollektivt samlingspunkt, en forenende vision, der kan mobilisere

Maja Gildin Zuckerman er post.doc ved Institute for Ledelse, Politik og filosofi. Hun har tidligere været post.doc ved Uddannelse og Jødiske Studier, Stanford University. Hendes forskning omhandler spørgsmål vedrørende moderne jødisk medborgerskab, civilsfæren og nationale in- og eksklusionsmekanismer. Hun er medredaktør til antologien *New Perspectives on Jewish Cultural History: Boundaries, Experiences, and Sense-Making* (New York, Routledge, 2019). Hun har ph.d. fra Moderne Mellemtidstudier på SDU (2016) og MA in sociologi og antropologi fra Tel Aviv University (2012).

og styrke det jødiske samfund som helhed (Kelner 2019). Uanset de underliggende årsager bestod det amerikansk-jødiske samfund, før covid-19-pandemien ramte, i høj grad af en række forskelligartede og uafhængige enheder, praksisser og måder at organisere og leve jødisk på

Demografisk har de forskellige jødiske samfund igennem hele det 20. århundrede organiseret sig inden for deres respektive religiøse, regionale og socioøkonomiske grupperinger.¹ Disse interne forskelle er dog med tiden blevet gradvist mere signifikante. “Millennial” jøder har det seneste årti også i højere grad valgt organiseret jødisk liv fra; andre har valgt at stifte deres egne idiosynkratiske og ofte eklektiske jødiske grupper, der ikke nødvendigvis identificerer sig med jødisk samfundsliv som sådan (Wertheimer 2018, 10-11). Der syntes således ikke længere at være en teologisk, etnisk, social eller politisk fællesnævner, der holdt jøder sammen i USA (Wertheimer 2018). Det gav derfor bedre mening at snakke om amerikansk-jødiske samfund i flertal snarere end ental og som grupperinger, der relaterede sig til forskellige aspekter af jødiskhed frem for jødedom (Geller 2011, 2; Magid 2013).²

Covid-19-virussens indtog i USA har udfordret dette billede fundamentalt. Som jeg vil argumentere for i denne artikel, har ikke kun de fysiske og økonomiske betingelser for jødisk liv ændret sig siden pandemiens udbrud. Der er også sket en betydelig kulturel ændring i forhold til forståelsen af jødisk solidaritet og kollektivitet. Jødiskhed bliver igen italesat og opført (performed) som et fællesanliggende, der er autentisk, relevant, berigende og ægte for jøder i USA i 2020 (Feldt & Zuckerman 2019). Teologiske, regionale og politiske forskelle opvejes nu af et sammensurium af udtryk og former, der signalerer jødisk solidaritet. Som jeg viser i denne artikel, skal udviklingen ikke kun ses i kontrast til tiden inden pandemien, men også i forhold til den sundhedsmæssige, samfundsmæssige og moralske destabilisering, der har eroderet USA siden covid-19-krisen startede (Alexander 2020).

For at anskueliggøre og forstå de forandringer, som jeg påpeger, at amerikansk-jødisk samfundsliv har undergået i løbet af covid-19-krisen, anvender jeg en kultursociologisk ramme, der fokuserer på civilsfærens dynamikker, solidaritet, grænsedragninger mellem grupper samt oplevelsen og fremstillingen af minoritets- og majoritetssamfundets kulturelle koder. Jeg anvender sociolog Jeffrey Alexanders begreb “the civil sphere”

1 Traditionelt har de tre største jødiske samfund været Reform, Conservative og Orthodox, men som også Wertheimer (2018, 17) observerer, er disse samfunds interne grænsedragninger og regelsæt også i fluks, og det er blevet gradvist sværere at differentiere mellem nogle af de forskellige samfunds praksisser.

2 Jeg følger Jay Gellers (2011, 2) distinktion mellem “jødedom”, der refererer til religion, og “jødiskhed” til at beskrive oplevede eller tilskrevne jødiske karakteristika og disposition. Ligeledes bruger jeg “jødisk menighed” til at beskrive en jødisk gruppering, der definerer sig selv som religiøs, mens jeg bruger “jødisk samfund” til at referere til jødisk kollektivitet, der ikke er defineret udelukkende eller overhovedet i relation til “jødedom”. Det skal understreges, at disse termer er overlappende, og en for rigid forståelse af dem vil være vildledende.

(2006), som han definerer som “a world of values and institutions that generates the capacity for social criticism and democratic integration at the same time” (2006, 4). I modsætning til andre civilsamfundsteoretikere (f.eks. Putnam 2000 eller Habermas 1989), tilgår Alexander *ikke* civilsfæren (eller den offentlige sfære) som en sektor, der eksisterer uafhængigt af øvrige sektorer og som sui generis udgør et fælles samfundsgode for alle borgere (Egholm & Kaspersen 2020). I stedet viser han, hvordan historiske processer og begivenheder har været med til at forme, hvilke værdier, praksisser og samfundsgrupper der på et givet tidspunkt anses som civile eller ucivile i majoritetssamfundet. Alexander refererer til disse som samfundets “core values”, der gennem kommunikative og lovgivende institutioner er med til at forme de kulturelle koder, som borgere anser for naturlige og essentielle for at høre til. Disse kerneværdier skaber altid kontingente grænsedragninger mellem, hvad der fremstår som “in-groups” og “out-groups”, samt hvilke muligheder for solidaritet mellem og internt i disse grupper der synes naturlige og virkelige.

Centralt for nedenstående analyse er, at begivenheder og særligt kommunikationen omkring disse kan være med til forme borgeres forståelse og oplevelse af disse internaliserede kerneværdier. Alt efter hvordan en given begivenhed bliver fortalt og forhandlet i civilsfæren, og hvilken troværdighed og relevans folk oplever, at denne narrativ har, kan det skabe kollektiv identitetsstyrkelse eller -tab. Dette kan føre til kulturelle traumer, men også potentielt åbne op for, hvad Alexander kalder “civil repair” (Alexander 2006, 205-9; Alexander 2012). Alexander argumenterer for, at covid-19-krisen i USA har igangsat et gigantisk kollektivt trauma blandt den amerikanske befolkning, hvor folk har fået afkræftet en central myte om Amerika, nemlig om landets nationale storhed (Alexander 2020). Ifølge Alexander har krisen således sat gang i en massiv identitetsmæssig destabilisering, som potentielt kan føre til enten yderligere krise eller institutionelle ændringer.

Det er i denne kontekst, vi skal se, hvordan amerikanske jøder har reageret i forhold til covid-19-krisen frem til august 2020. Ingen ved, hvor længe covid-19-krisen vil fortsætte i USA, og hvor vidtrækkende konsekvenser, der endnu er i vente. Hvad jeg undersøger her, er udviklingen fra marts til august 2020, hvor jeg identificerer fire faser. I hver af disse ser jeg en distinkt forandring i forhold til, hvordan betydningsgenererende dele af

det amerikansk-jødiske samfund har relateret til krisen og til jødisk kollektivitet.³ Men for at forstå de forandringer, som covid-19-krisen har igangsat, skal vi først kort se på, hvordan amerikansk-jødisk kollektivitet var italesat, før krisen ramte.

Baggrund

Man kan lægge et internt eller eksternt perspektiv på, hvordan amerikansk jødisk liv tog sig ud i starten af 2020 og få præsenteret to vidt forskellige udlægninger. Fra et eksternt perspektiv, der sammenligner det jødiske minoritetssamfund med andre minoritetsgrupper i USA, stortrives de amerikanske jøder: De har aldrig været rigere, deres adgang til det amerikanske samfund har aldrig været mere åben og mulig, jødisk religiøse og etniske initiativer blomstrer op over hele landet, og jødisk kultur er blevet en integreret del af amerikansk majoritetskultur (Slezkine 2019; Alexander 2006, 539-543). Hvis jødisk integration i USA var et nøglemål, er det nået. Hvis jødisk økonomisk og uddannelsesmæssig stabilitet og succes var målene, er de også nået. Den jødiske minoritets organisations- og tilpasningsform, dvs. dens evner, muligheder og parathed til at omforme sig ifølge amerikanske majoritetsnormer, har igennem det 20. århundrede bragt amerikansk jødiskhed i næsten symbiotisk kontakt med amerikanske kerneværdier (ibid.). De er med andre ord blevet en *næsten* integreret del af det amerikanske majoritetssamfunds centrale, narrative selvforståelse.

Kontrasten til et internt perspektiv kunne derimod ikke være større. Mange jødiske samfund og menigheder over hele USA har de seneste år været præget af heftige diskussioner og splid omkring, hvad der definerer og forener det jødiske sam-

3 Jeg må her komme med et forbehold: Grundet det amerikansk-jødiske samfunds størrelse, interne forskelligheder og geografiske udstrækning, benytter jeg mig i artiklen til tider af generaliseringer, der ikke indfanger alle nuancer. Selvom artiklen argumenter for, at covid-19-krisen har bragt jøderne tættere sammen og fået dem til at fokusere mere på enskab, spiller

deres socioøkonomiske, regionale og religiøse forskelle stadig en afgørende betydning for, hvordan, hvornår og med hvilken intensitet både corona-krisen og sommerens raceuroigheder har påvirket dem. F. eks. var New Yorks jøder stærkt påvirket af covid-19-virusens smitte tidligere end andre jødiske samfund, mens Minnesotas jødiske samfund har været meget berørt af og

involveret i begivenheden omkring mordet på Georg Floyd, som fandt sted i deres hjemstavn. Religiøse dispositioner og økonomiske forhold har også påvirket, hvordan jøderne har forholdt sig til den samfundsmæssige destabilisering. Se Trencher 2020. Redegørelsen for udviklingen skal derfor forstås med disse forskelle in mente.

fund (Waxman 2016; Baron 2015). Det er diskussioner og uenigheder, der har udviklet sig siden midten af det 20. århundrede og kan på mange måder ses som en naturlig bagside af den førnævnte integrationsnarrativ (Krasner 2019, 37).

I meget korte træk blev den store jødiske immigration til USA fra 1880'erne til 1924, hvor mere end 2,5 millioner jøder rejste fra Østeuropa til Amerika, efterfulgt af et storstilet assimilationsprojekt (Diner 2004; Alexander 2006, 482-3). I løbet af mellemkrigstiden og på under en generation rykkede størstedelen af jøder fra arbejderklassen til den nye ekspanderende amerikanske middelklasse (Diner 2004, 205-258). Fra 1960'erne og frem begyndte det imidlertid at gå op for det amerikansk-jødiske lederskab, at jødisk samfundsliv i USA reelt kunne forgå, hvis de amerikanske jøder ikke begyndte at omfavne deres jødiskhed på en mere aktiv og synlig facon. I tråd med tiden blev dette til de amerikanske jøders etniske og spirituelle "revival" (Kelner 2019, 202-3; Jacobson 2006, 206-26; Magid 2013). Som etnisk omdrejningspunkt i denne forvandling fra jødedom og jødisk religiøsitet til jødiskhed og jødisk identitet var staten Israel og holocaust (ibid.). Disse to vidt forskellige "begivenheder" og geografiske steder blev udgangspunkterne for at skabe en ny, fælles og "moderne" narrativ, der bandt jøder sammen som en *etnisk* gruppe i lighed med andre etniske grupper i USA, hvilket gjorde troperne omkring forfølgelse (Holocaust) og et "oprindeligt" hjemland uden for USA (Israel) essentielle.

Men i kernen af denne "genoplivning" af jødisk liv ligger også kimen til den splid og uenighed, som præger amerikansk jødisk liv i det 21. århundrede. Etnisk og spirituel innovation er kendetegnene for denne udvikling, hvilket har betydet et hav af nye traditioner, organisationer og måder at være, leve og blive jøder på. Det 21. århundrede har set fremkomsten af adskillige nye jødiske retninger, der ofte ikke har en entydig eller konsistent teologisk kerne, men i stedet fungerer som et *bricolage* tros-samfund, sat sammen af "tilsyneladende inkonsekvente, forskellige komponenter" (Wuthnow 2010, 15; Wertheimer 2018, 10). Sociolog Jack Wertheimer beskriver udviklingen af amerikansk jødiskhed i det 21. århundrede således:

Indeed, what characterizes the current religious environment is the declining influence of the major denominations and the rise of religious start-ups. ... Labels and neat categories are deemed artificial and therefore

expendable, while a spirit of innovation and tinkering is stimulating the creation of hybrid forms of Jewish religious identification. ... [U]nconventional approaches to Judaism now are flourishing – and increasingly influencing the core (2018,7).

I slipstrømmen af denne diversificering og genopdagelse har en parallel proces bidt sig fast, nemlig individualiseringen og personificeringen af jødedommen. I jødiske uddannelses- og policy-cirkler blev dette fra slutningen af det 20. århundrede kendt som “Jewish personalism” (Susser & Liebman 1999, 68-69). Det er blevet hver jødes individuelle valg at forholde til, orientere sig i forhold til og eventuelt vælge (og fravælge) den jødiskhed, som han/hun/de finder passende (Kelner 2019, 203).

Baseret på historiker David Hollingers begreb “post-ethnic” betegner Shaul Magid (2013) den nuværende situation for amerikanske jøder som “post-Judaism”. Han skriver:

... [W]hen the ethnic bond is broken or dissolves into a multi-ethnic/multi-racial mix, the age-old strategies Jews deployed to meet the challenges of survival of both Jewishness and Judaism become largely inoperative, since those strategies assume an “ethnic” root of Jewish identity as its foundation. ... In short, the success of Jews in America, and America’s own turn from inherited to constructed identity, has created a challenge that is distinct if not unique in Jewish history (Magid 2013, 1-2).

Magid fremhæver således en udfordring, som har rod i de følgende spørgsmål: Hvad binder de amerikanske jøder sammen i dag, med hvilket formål og med hvilken dybde? Hvad er det for en fortid og fremtid, de ser sig selv som en del af?

I mere Alexanderske kultursociologiske termer kan man beskrive det amerikansk-jødiske samfund som præget af atomiseret solidaritet og stærkt porøse meningsfællesskaber, da covid-19-krisen ramte. Jødisk kollektivitet fremstod situeret og som lokalt forankrede fællesskaber, der forholdt sig til fælles jødiske ritualer, praksisser og historie ud fra kontingente værdier og holdninger. Den sociale solidaritet omfattede de mennesker, der var fysisk og synligt aktive, og evt. andre ideologiske/politiske, teologiske og/eller regionale allierede. Jødiskhed fremstod derimod ikke som en fælles meningsgivende *signifier*, der kunne hjælpe med at skabe en grænsedragning mellem et jødisk og et ikkejødisk vi og dem. Da covid-19 begyndte at sprede sig i

USA, fik jødisk kollektivitet pludselig en ny betydning og relevans, som jeg vil vise nu.

Data og metode

Denne artikel undersøger som sagt, hvordan jødiske kollektive værdier er blevet genforhandlet i løbet af corona-krisen. Det gøres ved at analysere tre lag af sociale tekster (Reed & Alexander 2009, 30-32): jødiske nyhedsmedier, nye digitale sociale former og endelig jødiske samfundslederes og intellektuelles reaktioner og visioner vis-a-vis sundheds- og samfundskrisen og dens indflydelse på amerikansk-jødisk liv. Disse tekster og aktiviteter adresserer nogle af de centrale kulturelle genforhandlinger, som var fremtrædende i den specifikke fase. Selvom de ikke repræsenterede eller indkapslede det amerikansk-jødiske samfund som helhed, vil jeg plædere for, at de alle relaterede til et amerikansk-jødisk metasprog, hvorigennem jødiske værdier og positioner blev italesat og muliggjort. Denne metodiske tilgang giver således indblik i, hvilke værdier der var i fluks, og hvilke grænsedragninger mellem det jødiske og det ikkejødiske der syntes afgørende i de forskellige faser.

Jeg analyser først, hvordan tre ledende amerikansk-jødiske digitale nyhedsplatforme beskrev covid-19-krisens fremkomst, og særligt hvordan New York og jøderne her blev ramt. Dette fandt sted i krisens indledende dage, hvor et nationalt fokus samlede sig med lynets hast omkring byens ortodokse jøders høje smittetal. I denne del af analysen ser jeg på, hvordan de jødiske medier beskrev forholdet mellem sygdommen, den begyndende sundhedskrise og jødiske værdier og kollektivitet. I næste fase, hvis start jeg identificerer som ca. en måned efter krisens start, dvs. medio april, og frem til slutningen af maj, analyserer jeg de nye former for jødisk kollektivitet, der udsprang i løbet af foråret. Jeg undersøger, hvordan kulturelle værdier om jødiskhed kom til udtryk i disse aktiviteter, og hvordan de relaterede til den forrige fases begyndende genforhandling.

Som covid-19-krisen udviklede sig fra en national sundhedskrise til en samfundskrise, blev de jødiske samfund udfordret på nye parametre, særligt i forhold til racespørgsmål. I denne tredje fase, som begynder med politidrabet på Georg Floyd den 25. maj 2020, analyserer jeg, hvordan jødiske samfundsledere og intellektuelle udtrykte sig i forhold til den dobbelte kri-

se, og hvordan de derigennem fremhævede specifikke jødiske samfundsværdier. I den fjerde fase samler jeg op på de grænse-
dragninger og værdier, der er kommet til udtryk i de forrige fa-
ser og sammenholder dem med nogle af de økonomiske og so-
ciale forhold, som mange amerikanske jøder må forholde sig til,
da skoleåret starter (eller ikke starter) i august 2020.

Fase 1: Kommunikationen af jødiske forskelle og ligheder

New York var en af de første storbyer i USA, der blev ramt sig-
nifikant af covid-19. Den 2. marts 2020 blev det første bekræfte-
de tilfælde af covid-19 registeret i New York State, og seks dage
senere erklærede guvernør Andrew Cuomo undtagelsestilstand
i hele staten – seks dage før Præsident Trump erklærede natio-
nal undtagelsestilstand (Weinberger-Litman et al. 2020). I de
følgende dage blev borgerne først anbefalet en række ændring-
er i deres daglige liv, såsom at undgå offentlig transport og større
forsamlinger. Hurtigt blev disse anbefalinger dog til restriktion-
er og lovmæssige nedlukninger af skoler, spisesteder og offen-
tlige arbejdspladser. I løbet af de næste tre uger døde over 1000
mennesker i New York City af covid-19 (BMJ 2020: 369).

Hele den landsdækkende presse fulgte således udviklingen i
New York på tæt hold for at forstå og følge med i fremkomsten
af den stadig ukendte og dødelige sygdom på amerikansk jord.
Hurtigt begyndte en del af mediedækningen at koncentrere sig
om dele af New Yorks jødiske befolkning, blandt hvem smitten
syntes særligt udbredt (f.eks. Sharp 9. marts 2020, Orecchio-Egre-
sitz 20. april 2020; se også Pirutinsky et al 2020). New York City
huser USA's største jødiske befolkningsgruppe med mere end 1,5
millioner jøder, hvilket udgør en fjerdedel af den samlede ame-
rikansk-jødiske befolkning (Cohen et. al 2011). Af dem identifi-
cerer mere end 40 procent sig som ortodokse jøder (ibid.), og det
var store dele af denne befolkningsgruppe, der nu var i vælten.⁴

4 Ortodoks jødedom dækker over flere forskellige retninger. I denne kontekst er de mest betydningsfulde forskelle mellem de moderne ortodokse og ultraortodokse, også kaldt hasider. Disse grupperinger

bor som oftest adskilt fra hinanden og har forskellige teologiske forståelser og praktiseringer af jødedommen. De ikkejødiske medier slog ofte disse forskellige grup-
peringer over en kam, når de beskrev

den udbredte smitte blandt "den jødiske befolkning". Der var snarere tale om flere smitteudbrud og epicentre. Se f.eks. Weinberger-Litman et al. 2020 og Pirutinsky et al. 2020.

Som forskerne Weinberger-Litman et al. påviser, blev New Yorks ortodoks-jødiske befolkning det første etno-religiøse samfund i USA, der kom i karantæne grundet covid-19-pandemien (Weinberger-Litman et al. 2020). New York States “patient one” tilhørte et af byens moderne ortodokse samfund, hvor smittetallene hurtigt gik op, og hvis medlemmer som følge af dette blev påbudt at gå i selvkarantæne (ibid., 2270). På næsten samme tid blev de ultraortodokse kvarterer i New York særdeles hårdt ramt. I disse områder er befolkningstætheden exceptionel høj og det fælles samfundsliv integreret i daglige sociale ritualer, rutiner og praksisser (Pirutinsky et al 2020). Ydermere har disse samfund taget bevidst afstand fra det omkringliggende ikkejødiske samfund. Da ikkejødiske medier begyndte at dække smitten blandt disse samfund, var det således med en naturlig grad af afstand og uvidenhed, da de fleste journalister simpelthen ikke havde adgang til eller viden om ultraortodokse leveformer.

Flere af de jøder, der var i karantæne, berettede om følelsen af stigmatisering og højnet frygt for antisemitisme (Weinberger-Litman et al., 2279). Spørgsmålet, som jeg i første omgang kigger på, er, hvordan de amerikansk-jødiske medier valgte at dække de høje smittetal blandt de ortodokse jøder i corona-pandemiens første uger. Hvad var den interne jødiske narrativ blandt de ikkeortodokse medier, der beskrev, forklarede og fortolkede pandemiens indtog i de ortodoks-jødiske samfund i New York?

Jeg ser i første omgang på, hvordan tre af de største amerikansk-jødiske nyhedsmedier – *The Forward*, *JTA (Jewish Telegraphic Agency)* og *Tablet* – dækkede disse begivenheder.⁵ Men inden jeg redegør for disse positioner, er det nødvendigt først at gå to år tilbage i tiden for at se, hvordan disse medier beskrev den selv samme befolkningsgruppe, da en mæslingeepidemi

5 Ingen af disse tre nyhedsplatforme tilhører de hasidiske samfund, som har en levende intern medie verden. *The Forward*, som blev grundlagt i 1897 af østeuropæiske jødiske immigranter og skrevet på jiddisch, har traditionelt været en arbejder-/venstrefløjsavis, men er de seneste år blevet mere midtersøgende og

publiceres nu kun digitalt og på engelsk. Se Zonszein 2020. *JTA* er udkommet siden 1917 og forsøger i dag at repræsentere en bred jødisk dagsorden med nyheder fra hele den jødiske nyhedsverden. *Tablet* er et jødisk online-magasin, der blev grundlagt i 2009. Det har vundet flere nationale mediepriser for dets

podcasting og blogging. Det anses generelt som mere højreorienteret end de to øvrige medier, men har særligt på kultur- og historiefronten en bred skare af bidragsydere, der dækker hele det politiske og religiøse spektrum.

bredte sig i løbet af 2018-19.⁶ Dette vil vise, hvordan jødiske mainstreammedier tidligere har beskrevet de ortodokse jøders og deres forhold til sygdom og sygdomssmitte.

The Forwards dækning i 2018-19 af mæslingeudbruddet fokuserede til dels på det sensationelle aspekt – at det var det værste udbrud i nyere tid – og dels på, at de hasidiske samfund nu udgjorde et epicenter for en regional sundhedskrise (Fischer 10. januar 2019; Feldman 10. april 2019). *The Forward* refererede flere gange til mulige forklaringer på, hvorfor mæslingeudbruddet netop ramte de ortodokse jøder. Her var en dominerende forklaringsramme, at de “hasidiske samfund er modtagelige over for misinformation omkring vacciner”.⁷ På *JTA*'s sider kunne man ligeledes læse beskrivelser af, hvordan de hasidiske jøder ofte var uoplyste og mistroiske over for moderne videnskab (Salles 29. marts 2019). *Tablet* skrev stort set ikke om udbruddet, men valgte i stedet at bringe en lang, undersøgende artikel om den stigende antisemitisme i New York mod den hasidiske befolkning (Rosen 16. juli 2019). Journalisten Armin Rosen kædede ikke disse angreb sammen med mæslingeudbruddet, selvom flere ikkejødiske medier foretog denne slutning (se f.eks. Nir & Gold 29. marts 2019; Green 25. maj 2019). Det gjorde til gengæld en af de hasidiske rabbinere, Avi Shafran, i *The Forwards* kroniksider, hvor han både angreb ikkejødiske og jødiske medier for at puste til antisemitiske stereotyper og frembringe misinformation om disse samfund i deres dækning af mæslingeudbruddet (Shafran 16. maj 2019). Få jødiske medier tog teten op omkring den negative og stereotypiserende dækning af de hasidiske samfund i forbindelse med mæslingeepidemien. I stedet måtte disse samfund selv afværge de værste medieangreb.

Da covid-19 ramte USA under et år senere, blev den samme befolkningsgruppe midlertidigt centrum for en ny sundhedskrise, men denne gang var tonen en ganske anden fra de tre jødiske medier. I *The Forward* skrev historiker David N. Myers, at man skulle “stoppe med at dæmonisere de hasidiske jøder”

6 Fra 1. oktober 2018 til 30. april 2019 registrerede CDC (Center for Disease Control and Prevention) 242 epidemiologisk forbundne tilfælde af mæslinger i New York. Det var det største udbrud af mæslinger siden 1992. Smitten fandt primært sted

blandt ultraortodokse jøder, hvis børnevaccinationsrate, ifølge CDC, lå 21 procentpoint under det offentlige lokale skoledistrikt. Under udbruddet samarbejdede ortodoksjødiske ledere med lokale sundhedsmyndigheder for at dæmme op

for udbruddet og støtte op om vaccineringen blandt børn. Se McDonald et al. 2019.

7 Alle oversættelse fra engelsk er mine egne.

(Myers 23. marts 2020). Myers understregede, at det ikke var et spørgsmål om disse menneskers "tilbagestående", der havde gjort dem særligt udsatte, men i stedet sociale betingelser, såsom boligforhold og store familier. Eli Steinberg fik også spalteplads i *The Forward* og skrev en opsang til den amerikansk-jødiske befolkning, om at spredningen af covid-19 ikke burde ses som et særligt ortodokst problem (Steinberg 18. marts 2020). Steinberg afsluttede sit indlæg med en opfordring: "Vi burde alle stræbe efter en smule mere venlighed i denne svære tid. For nogle burde dette starte med, hvordan de portrætterer vores [jødisk] samfund." Både Myers og Steinberg appellerede således til en større solidaritet og identifikation blandt amerikanske jøder, uanset forskelle og uenigheder.

Steinbergs opfordring fandt også resonans i *JTA's* og *Tablets* tidlige dækning af covid-19 og de ortodokse jøder. *JTA* skiftede nu journalistisk tilgang til de ortodokse syge og undersøgte ud fra mere objektive parametre, hvorfor disse jøder syntes mere ramte end andre befolkningsgrupper (f.eks. Sales 2. april 2020). Avisen gav spalteplads til endnu en kritisk kronik af Shafran, hvor han gav udtryk for sin utilfredshed over, at hasidiske jøder blev usagligt bebrejdet for spredningen af covid-19 (Shafran 29. april 2020). Endelig kunne man i *Tablet* læse et længere essay af religionsforskeren Shaul Magid, hvor han udfoldede en rig, teologisk og historisk kontekstualisering af det hasidiske samfunds reaktions- og handlingsmønstre i forhold til covid-19 (Magid 30. april 2020). Magid forsvarede ikke det hasidiske samfund som sådan, men omskrev i stedet de grundlæggende præmisser for diskussionen og særligt kritikken af de hasidiske covid-syge. Han fremhævede betydningen af den jødiske tro for disse mennesker, og hvordan deres adfærd, praksisser og dedikation ikke skulle ses som uoplyst eller urelateret til jødisk liv generelt. I Magids udlægning forholder de hasidiske jøder sig til kerneværdier i ortodoks jødedom, og selvom andre jødiske samfund ikke deler denne overbevisning, handler de stadig inden for genkendelige jødiske parametre. De ikkehasidiske jøder bør derfor ikke afvise eller forkaste dem som tilbagestående, men i stedet forstå dem i deres anderledes, men essentielle, jødiskhed.

Dette var nogle af de kulturelle genforhandlinger, der var begyndt at finde sted blandt den amerikansk-jødiske offentlighed allerede i løbet af krisens første måned. Sammenlignet med dækningen af sundhedskrisen i 2018-19, træder forskellene ty-

deligt frem. Ved mæslingeudbruddet var der en tydelig optegning af et “dem” og et “os” – de ortodokse jøder blev syge grundet deres “uoplyste” og “umoderne” “andenhed” i modsætning til de ikkeortodokse jødernes civiliserede modernitet. Stemmerne, der kom til orde i de jødiske mainstreammedier, beskrev primært det hasidiske samfund som uden for deres egen kollektivitet. Det fælles jødiske var nedtonet til et minimum, mens forskelle var fremhævet som fundamentale.

Med covid-19-udbruddet ses en forandring i de tre nyhedsmedier i forhold til, hvilke værdier og syn på det jødiske og særligt det jødiske fællesskab der blev fremhævet. Medierne understregede nu de almene problematikker i forbindelse med covid-19-spredningen og tilsidesatte partikulære forklaringer, der gjorde hasiderne selv til problemet. Skribenterne skrev i stedet de hasidiske jøder og deres sundhedssituation ind i en større jødisk og amerikansk social kontekst. Det skaber både en mere empatisk fremstilling af disse jøder, og en mere ekspansiv forståelse af jødiskhed. I stedet for at optegne linjerne mellem et “dem” og “os” fremstillede disse artikler et mere inkluderende jødisk “vi”, hvor en venligsinde opmærksomhed blev rettet mod de ortodokse jødernes situation.

Sideløbende med at covid-19 spredte sig fra New York til resten af landet, stoppede sygdommen dog med at blive set som et “ortodoks problem” eller et “jødisk problem”. Det blev hurtigt klart for jødiske samfund over hele landet, at de alle ville blive ramt på forskellig vis. Spørgsmålet blev nu i hvilket omfang, og hvor man kunne finde den fornødne hjælp og støtte.

Fase 2: Reorganisering af jødisk liv

Covid-19 spredte sig hurtigt i USA fra en mere geografisk afgrænset sundhedsproblematik til en national sundhedskrise, der krævede massiv nedlukning af store dele af samfundet. Det gjaldt f.eks. offentlig transport, skoler, arbejdspladser, spisesteder og religiøse institutioner. Sociolog Randall Collins (2020) argumenter for, at man kan se den nationale nedlukning af store dele af det amerikanske samfund som et gigantisk sociologisk naturligt eksperiment: Hvad sker der med den sociale orden og betydningsfulde meningsfællesskaber, når fysiske interaktionelle ritualer, såsom religiøse forsamlinger og sekulære begebenheder, bliver bandlyst (Collins 2020, 478)?⁸ Hvilke former

8 Baseret på Émile Durkheim og Erving Goffmans tanker om ritualer og social orden har Collins udviklet teorien om “interaction ritual chains”, som fokuserer på den sociale betydning af verdslige og religiøse rituelle praksisser. Se Collins 2004.

for kollektiv solidaritet opstår eller forsvinder, når organiseret socialt liv pludselig ophører? Hvad sker der med jødisk socialt liv, når man fra den ene dag til den anden ikke kan mødes fysisk og opleve fællesskab sammen?

De amerikanske jøder blev en del af dette "eksperiment", da synagoger, jødiske skoler, pasningsinstitutioner og kulturcentre lukkede ned over hele landet omkring medio marts. Chicago Rabbinical Council beordrede den 15. marts alle områdets synagoger og jødiske institutioner til at lukke med øjeblikkelig virkning. LA's synagoger og jødiske forsamlinger blev aflyst eller lukket fra 16. marts. I San Francisco og de omkringliggende områder begyndte nedlukningen af jødiske institutioner allerede fra 12. marts, hvor jødiske privatskoler og Det Jødiske Museum blev lukket, mens shabbatgudstjenesterne den næste dag blev aflyst. I slutningen af april var alle synagoger i hele USA lukket. Selv i de fem stater Iowa, Nebraska, Arkansas og Nord- og Syddakota, hvor borgere stadig måtte forsamles lovligt, valgte menighederne at holde synagogerne lukket (Pink 24. april 2020). Historikeren Jonathan Sarna vurderer, at det var første gang i amerikansk-jødisk historie, at alle synagoger i landet var lukket ned samtidig (ibid.).

I denne anden fase fra midt marts til slutningen af maj, undersøger jeg, hvordan remobilisering af amerikansk-jødisk samfundsliv fandt sted, når fysisk samvær blev bandlyst. Udover nedlukningen af synagoger blev, som nævnt, alle andre centrale institutioner i jødisk liv også lukket ned, i hvert fald fysisk. Det omhandlede bl.a. de 164 landsdækkende Jewish Community Centers (JCC's), som før pandemien havde mere end 40.000 mennesker ansat og mere end to millioner brugere, jøder såvel som ikkejøder, årligt (Cohen 3. juni 2020). Mange af disse centre udbyder udover et stort kulturprogram også vuggestue, børnehaver og fritidshjem i jødiske rammer. Alt dette var sat på standby, ligesom jødiske skoler måtte lukke deres døre, og jødiske plejehjem måtte holde deres beboere isolerede fra familie og menighed. Med andre ord lukkede de fysiske betingelser for jødisk samfundsliv ned fra midten af marts ligesom det øvrige amerikanske menighedsliv.

Efter det første chok oven på pandemiens indtog og nedlukningen havde lagt sig, og den jødiske offentlighed havde rettet sin opmærksomhed mod andet end New York City, så et hav af virtuelle tilbud for jødiske fællesskaber dagens lys. Etablerede jødiske institutioner gik i kast med at konvertere deres norma-

le aktiviteter fra fysiske til virtuelle rum. Familier, der allerede havde betalt for jødiske privatskoler, børneinstitutioner og kulturtilbud, blev således forsøgt kompenseret og tilfredsstillet gennem en digital “rebranching” af præ-covid-19-programmer og -aktiviteter. Det gjaldt både de mere mainstream JCC’s og den proselytiske ortodokse bevægelse, Chabads⁹, mange sociale tilbud. Det drejede sig om alt fra virtuel børnepasning, underholdning og uddannelse til organisering og transmittering af daglige, ugentlige og højtidsbestemte ritualer og praksisser. Flere jødiske privatskoler blev fremhævet i ikkejødiske medier som særligt gode til at skabe mening, indhold og fællesskab på trods af de virtuelle betingelser (f.eks. Goldstein 9. maj 2020).

Konverteringen af de jødiske aktiviteter fra fysiske til virtuelle skabte imidlertid ikke nogen større forandring i det jødiske samfund, udover at det understregede den interne økonomiske ulighed blandt jøder: børnene af de familier, som havde råd til jødisk privatskole og kulturtilbud, havde således stadig mulighed for kvalitetsundervisning og meningsfuld tid med andre børn og mennesker, ligesom deres forældre havde mere tid til at passe deres arbejde (Zuckerman 2020). Denne form for jødisk virtualisering af allerede etablerede økonomiske og sociale grupperinger syntes således ikke at ændre eller rykke meget ved det eksisterende jødiske landskab, udover at undersøgelser pegede på en højnet interesse og glæde ved det jødisk fællesskab, der blev skabt i disse rum (Trencher 2020; Rubin 6. september 2020).

Men en række nye virtuelle tiltag, som blev udformet i løbet af foråret, pegede i en anden retning. Som reaktion på nedlukningen, social isolation, ensomhed og frygten for sygdom begyndte både privatpersoner og mindre grupper og organisationer at tilbyde jødiske sociale fora, som ikke var forbeholdt en betalende medlemsskare. Disse åbne jødiske platforme ønskede at favne bredere ved at tilbyde en lettere og uforpligtende adgang til nye former for jødiske socialitet, som man kunne klikke sig frem til hjemme fra sofaen (Keene 5. maj 2020). Disse tilbud udfordrede jødisk institutionelt liv fundamentalt ved at forsøge at skabe jødiske fællesskaber, der ikke var bundet op på dyre medlemsskaber, fysisk tilstedeværelse og implicite sociale normer og kulturelle koder. Der var ingen husleje, der skulle betales, og heller ingen skarpt defineret menighedsgruppe, der skulle tilfredsstilles. Til gengæld var der en rig jødisk kanon og et repertoire, der kunne tages i brug til at nytænke og nyskabe

9 I modsætning til store dele af den øvrige hasidiske bevægelse var Chabad også før covid-19-krisen positivt stemt over for internettet, som de ser som et middel til at nå flere folk og distribuere mere jødisk viden (Golan & Stadler 2015; Blondheim & Katz 2016).

et fælles sprog, og ritualer, der kunne samle de folk, der havde logget sig på til det pågældende arrangement.

Et væsentligt eksempel på en sådan jødisk platform, der forsøgte at gentænke jødisk samfundsliv under covid-19 var JewishLive, hvis digitale platform gik i luften allerede fra slutningen af marts. I stedet for at repræsentere en bestemt retning eller region af det amerikansk-jødiske landskab så JewishLive sig selv som en facilitator, en platform, der skulle samle det hav af forskellige virtuelle, jødiske tilbud, der var begyndt at skyde op over hele USA, og også lede jødiske borgere *sammen* ud i disse forskellige retninger. JewishLive beskriver sig selv som et “digital Jewish Community Center” eller “The Grand Central Station ... to the new land of online Judaism”.¹⁰

På en given uge i foråret kunne amerikanske jøder i hele USA således logge sig gratis på JewishLives hjemmeside, hvorfra de kunne finde jødiske aktiviteter, der dækkede hele ugen. De kunne f.eks. vælge om mandagen at deltage i Lab/Shul Soul Spa, som tilbød meditation, Storahtelling og poetisk bøn, om tirsdagen at deltage i jødedom og naturforbindelse, hvor rabbiner Daria guidede deltagerne i at “grounde” sig selv og jødedommen i naturen. Om onsdagen kunne man lytte med og lære om Talmud, når grundlæggeren af Traditional Radical Yeshiva, Benay Lappe, udlagde sine meninger og fortolkninger derom. Torsdag kunne man f.eks. deltage i Jødisk Kvindearkivs “Quarantine Book Club”, hvor der blev læst og diskuteret jødisk kvindelitteratur. Fredags- og shabbattilbuddene samlede JewishLive i en lang liste af shabbatarrangementer, der blev live-streamet fra hele verden.

På hjemmesiden skriver grundlæggerne af JewishLive, at det var erkendelsen af den nye, destabiliserende situation, som det jødiske samfund stod i, der hurtigt fik dem til at stable JewishLive på benene: “[W]e realized that we were about to experience months in which not one in-person Jewish event would take place. ... [W]e knew that physical distancing would bring loneliness and a sense of social isolation for many people.” Samtidig med erkendelsen af isolering og ensomhed, identificerede de også nye muligheder for jødisk solidaritet, samhørighed og innovation:

[T]his situation created an opportunity for many Jews, and non-Jews, to connect to Jewish experiences that they might have been intimidated to join in person. And it

10 Det skal understreges, at projektet var knyttet til The Institute for the Next Jewish Future, en jødisk fremtidstænkning, der er organiseret af den karismatiske Daniel Libenson. Selvom dette institut ikke er affilieret med en bestemt religiøs retning inden for jødedommen, var den overordnet form for eklekticisme, der blev repræsenteret gennem JewishLive-programmer, ikke i overensstemmelse med mange ortodokse samfunds teologiske grundlag. Se f.eks. Fader 2020.

created many other opportunities: to find commonality and community across distance; to create experiences for others; to re-think elements of Jewish life that may not have been working so well before but that had inertia.

Netop forbuddet mod fysisk samvær blev således vendt til en åbning for at skabe og muliggøre nye former for jødisk liv.

Vi ser således, hvordan bevægelsen af jødisk socialt liv fra fysiske til virtuelle rum delvist bekræftede og konsoliderede nogle af de eksisterende strukturer inden for jødisk institutionelt liv. Samtidig blev der også skabt helt andre, mere tilgængelige og nye måder, hvorpå jødiske individer kunne finde og blive del af jødiske fællesskaber. Disse nye rum gjorde op med årtiers mere privilegerede jødiske fora, hvor økonomi og klasse, geografi, normer og interne etniske forskelle har spillet en afgørende rolle for adgang og oplevelse af det fælles jødiske. Nu blev fællesskabet åbnet radikalt op.

Jødiske borgere søgte meningsfællesskaber til at hjælpe med at forstå, fortolke og strukturere deres situation. Krisetiden tydeliggjorde, at fællesskaber, særligt trossamfund, også har en historie, en bredde og et rigt repertoire af ritualer og praksisser, gennem hvilke de kunne genskabe mening og stabilitet.

Fase 3: Grænsedragninger

Jeg har foreløbig vist, hvordan covid-19-krisen var med til at ændre kommunikationen omkring jødisk kollektivitet og solidaritet og samtidig igangsatte nogle nye organisationsplatforme, der muliggjorde denne solidaritet på et virtuelt plan. Men som både Det Hvide Hus' rådgivende immunolog, Dr. Anthony Fauci, og Jeffrey Alexander påpeger, kan man ikke forstå covid-19-krisen i USA uden også at se på de raceuroligheder, der eskalerede med politimordet på Georg Floyd den 25. maj 2020 (Grady 9. juni 2020; Alexander 2020). I et jødisk samfundsperspektiv frembragte demonstrationerne og diskussionerne omkring raceulighederne i det amerikanske samfund også spørgsmål om grænsedragningerne mellem jødiske og ikkejødiske fællesskaber og bredden af jødisk solidaritet.

Jødiske samfundsledere, aktivister og forskere på tværs af det religiøse og geografiske spekter har de seneste år brugt den digitale platform *E-Jewish Philanthropy* til at udtrykke og udveksle meninger om aktuelle dagsordener samt give deres offen-

tlige indspark til, hvor de mener, amerikansk-jødisk liv skal bevæge sig hen. I fase 3 ser vi, hvordan jødiske meningsdannere i dette og lignende fora fortolkede relationen mellem covid-19, raceurolighederne og “den jødiske position”.

Under to uger efter mordet på Floyd gik Andrew Keene, en ung leder fra den jødiske reformbevægelse, til tastaturet og beskrev den unikke mulighed for mobilisering, som han så for sig:

The Coronavirus crisis has created a seismic opportunity to connect Jewish people to other Jewish people after a long period of isolation. The Black Lives Matter Movement has created an urgent opportunity for networks of Jewish people to actualize their Jewish values in a way that creates a more just and equitable world (Keene 9. juni 2020).

Keene understregede her, at sundhedskrisen havde ført til en større jødisk samhørighed, men at det var BLM-bevægelsen og den moralske og sociale uretfærdighed, som de bekæmpede, der skulle være med til at aktualisere jødernes samhørighed som andet og mere end blot jødisk gruppedannelse. Keene uddybede, at han så BLM som en testballon for jødiske organisationer til at tage “the first uncomfortable leap into the future”. De sortes kamp for retfærdighed kunne således blive jødernes “wake up call” til at finde tilbage til deres grundlæggende etiske værdier og historie og samtidig engagere sig i den større samfundskamp. Keene skrev ydermere: “Guided by a clear and compelling sense of purpose, values, and heritage, Jewish platforms will provide the framework for Jews to communally engage in the Black Lives Matter movement”. Han argumenterede således for, at jødisk solidaritet burde hvile på et dybere moralsk grundlag og vision og samtidig række udover jødernes egne rækker og være relevant i en større civil sfære.

Denne bevægelse – fra jødisk overlevelse og trivsel under covid-19 krisen til en fremtidsvision om jødisk medborgerskab efter krisen – blev påpeget af flere ledende jødiske stemmer (se f.eks. Moore 11. juni 2020; Newman, Samuels & Sumekh 12. juni 2020; Fieldman 21. juni 2020). På forskellig vis så disse ledere en forbindelse mellem raceurolighederne og det amerikansk-jødiske samfunds behov og mulighed for at redefinere sig selv i forhold til en større verden.

I en mere selvkritisk version handlede spørgsmålet også om

de interne jødiske grænsedragninger, hvor race og hudfarve har spillet en væsentlig rolle. Cheryl Cook og Nate Looney fra organisationen Avodah skriver således på *E-Jewish Philanthropy*:

For too long the Jewish community has approached racial discrimination as being separate from the fabric of American Jewish life. However, in 2020, with mass quarantines in effect, we can no longer look away or turn our backs. The reckoning of our proximity to white supremacy requires us to take a deep and often painful look at the ways our institutions have excluded Jews of color at every level (Cook & Looney 16. september 2020).

Organisationslederne Cook og Looney sammenstillede her sundhedskrisen og racespørgsmålet til at påpege den interne jødiske grænsedragning mellem hvide og farvede jøder. Solidaritetsspørgsmålet handlede i deres øjne således ikke kun om at række ud over egne jødiske rækker, men også om at forstå den diskrimination og differentiering, der fandt sted internt i jødiske samfund.

Professor i historie Susannah Heschel formulerede et af de mest gennemgribende kritikskifter, da hun i et essay på SSRC's (the Social Science Research Council) hjemmeside skrev:

The central question is whether Jews have anything to contribute to ending our racism crisis or whether we have rendered ourselves irrelevant. Without mobilizing principles of justice, we will emerge from this pandemic in a far deeper epidemic, sickening and bringing death to Jewish principles (Heschel 18. juni 2020).

Hun argumenterede for, at hvis det jødiske samfund ikke forholdte sig og handlede i forhold til racediskrimination, ville det jødiske samfund ikke have noget moralsk grundlag, der kunne holde jøderne sammen. Hun kædede denne refleksion sammen med en kritik af jødisk magelighed, der, ifølge hende, havde fulgt i hælene på den succesfulde skabelse af virtuelle jødiske fællesskaber i løbet af covid-19-krisen. Hun skrev:

In early June, I listened to a panel of white Jewish leaders discuss the impact of Covid-19 on the American Jewish community. A renowned journalist bemoaned that Jewish summer camps might not reopen this year. Another praised Jewish day schools for handling online

learning so effectively. A rabbi enthused about his daily Zoom religious service that now attracts a larger group than had attended in person when his synagogue was open. A communal official rejoiced that his grandfather can listen to Torah study all day every day from his home. One might think the pandemic was a gift to be celebrated. They were cheerleaders for Jewish life: Torah study, day schools, synagogue services—all on Zoom, while masses of people endanger their lives working in hospitals, factories, grocery stores, and pharmacies, using public transportation, enabling the lives of those who stay at home. All are disproportionately black and brown people. Is the United States becoming one big slave plantation?

Heschel påpegede, at det nye forstærkede jødiske fællesskab, som covid-19 forårsagede, og internettet muliggjorde, samtidig havde skabt nye skodder mellem det jødiske og omkringliggende amerikanske samfund. Det vendte jødisk solidaritet indad på et tidspunkt, hvor uligheden og desperationen rasede i landet, men også på et tidspunkt, hvor rettigheder og solidaritet stod øverst på mange amerikaneres dagsorden. Heschel spurgte med andre ord, hvordan det styrkede jødiske fællesskab ville forholde sig til den omkringliggende krise.

Selvom de ovenstående positioner ikke opsummerer bredden af jødiske reaktioner på sommerens raceuroligheder, understreger de nogle af de kulturelle forhandlinger, der blev sat i gang i denne tredje fase. En styrket og/eller genopfundet jødisk kollektivitet skulle stadig forholde sig til, hvordan det jødiske samfund relaterede sig til de samfundsmæssige udfordringer, som krisen enten igangsatte eller forværrede. Som disse jødiske ledere italesatte, kunne denne dobbelte krise dog bruges til at enten genopdage og styrke kollektive jødiske værdier eller forskanse sig bag eksisterende normer og kulturelle grupperinger.

Fase 4: Ny normalitet? Konkluderende bemærkninger

I starten af august 2020 dominerede nye spørgsmål amerikansk jødisk samfundsliv. Covid-19-krisen havde fået amerikanske jøder til at tilsidesætte de problemer og udfordringer, der syntes så altoverskyggende før marts 2020. Religiøse og sekulære for-

skelle, individualiserede og atomiserede former for jødedom og regionale, politiske og socioøkonomiske skel var under krisen tilsyneladende blevet marginaliseret til fordel for et kollektivt fokus på jødisk solidaritet og fællesskab. BLM-bevægelsens genkomst og den fornyede fokus på racediskrimination understregede i mellemtiden, at jødisk solidaritet også havde sine begrænsninger, hvis den ikke samtidig kunne oversættes og udvides til større samfundsproblemer og en bredere befolkningsgruppe. Ydermere blev det fremhævet i denne proces, at også jødiske fællesskaber havde og har eksklusionsproblemer vis-a-vis farvede jøder (Jews of color).

Jødiske intellektuelle og samfundsledere udtrykte håb om, at denne nyorientering og nyorganisering også kunne bane vej for en nyaktualisering af jødisk liv i USA. At amerikanske jøder ville kunne begynde at se sig selv og deres jødiskhed som en del af en større vision, der kombinerer jødiske værdier og praksisser med et aktivt amerikansk samfundssind og medborgerskab. Dette er den mere end 300 år gamle europæisk-jødiske oplysningsdrøm (i den jødiske tradition kaldet *Haskalah*), genoversat i en amerikansk kontekst anno 2020 (Feiner 2011; Alexander 2006, 459-488). Men visionen om både intern og ekstern, partikulær og universel solidaritet skulle først og fremmest overkomme de kolossale daglige praktiske udfordringer, som størstedelen af amerikanere stod over for ved skoleårets start i august 2020. Udover skyhøje arbejdsløsheds- og fattigdomstal stod størstedelen af amerikanske familier over for et efterår og en vinter uden børnepasning og fysiske skoletilbud. Et pres uden fortilfælde hvilede på alle familier om, hvordan de kunne løse den daglige Sisyfos-opgave, der bestod i at udføre sit arbejde, passe og uddanne sine børn, samtidig med at man for alt i verden måtte forsøge at holde sig selv og sin familie raske gennem hele forløbet.

Sjældent har behovet for solidaritet været så presserende og så afgørende for individuel og kollektiv trivsel, og samtidig syntes det stadig at være socioøkonomiske forskelle, der spillede en essentiel rolle for, hvilke ressourcer og muligheder familier havde til rådighed til at organisere sig i denne fortløbende situation. Det amerikansk-jødiske samfund formåede at organisere sig som en ressourcestærk og velhavende kollektiv enhed, der i løbet af krisens første 5-6 måneder knyttede endnu stærkere, interne sociale bånd. Men én ting er at organisere sociale (virtuelle) mødesteder, skabe moralske fællesskaber og proklamere

stærke solidaritetserklæringer, en ganske anden er at redistribuere økonomiske ressourcer. Covid-19-krisen i USA gjorde det krystalklart for mange amerikanske jøder, at de havde brug for dybe, pålidelige og autentiske etno-religiøse fællesskaber. Hvad de ikke fik svar på i løbet af disse måneder var, hvordan og hvem der kunne afhjælpe dem med den bredere sociale og økonomiske destabilisering, som krisen også igangsatte. Tiden må vise, hvordan forskellige samfundsgrupper forsøger at løse den for-grenede sundheds- og samfundskrise.

Abstract

This article shows how the Corona pandemic together with the demonstrations against racial injustice have unsettled the American Jewish communities in their foundations. Necessity and crisis, uncertainty, innovation, and idealism are all elements that are part of reconfiguring how Jewish lives can be lived in the US today. Empirically, I describe four distinct phases which the American Jewish community so far has underwent since the beginning of Covid-19. Theoretically, I argue that these phases show how the crisis has initiated a change of American Jewish core values, where Jewish solidarity and unity again appear as central values that connect the Jewish community and Jews as a unified collective. Simultaneously, this newfound solidarity challenges the societal outcry for solidarity and problem solving across group divisions.

References

- Alexander, Jeffrey. 2020. "The Double Whammy Trauma: Narrative and Counter-Narrative during Covid-Floyd". *Thesis Eleven* 9. juli. <https://thesiseleven.com/2020/07/09/the-double-whammy-trauma-narrative-and-counter-narrative-during-covid-floyd/>
- Alexander, Jeffrey. 2012. *Trauma: A Social Theory*. Cambridge, UK: Polity.
- Alexander, Jeffrey. 2006. *The Civil Sphere*. Oxford: Oxford University Press.
- Baron, Ilan Zvi. 2015. *Obligation in exile: The Jewish Diaspora, Israel and critique*. Edinburgh, Scotland: Edinburgh University Press.
- Blondheim, Menahem & Elihu Katz. 2016. "Religion, communications, and Judaism: the case of digital Chabad." *Media, Culture & Society* 38 (1): 89-95.
- BMJ. 2020. "Covid-19: New York City deaths pass 1000 as Trump tells Americans to distance for 30 days". *BMJ* 1. april. <https://doi.org/10.1136/bmj.m1333>.
- Cohen, Steven, Jacob B. Ukeles & Ron Miller. 2011. *Jewish*

- community study of New York: 2011. Comprehensive report.* New York: UJA-Federation of New York.
- Collins, Randall. 2004. *Interaction ritual chains.* Princeton: Princeton University Press.
- Collins, Randall. 2020. "Social distancing as a critical test of the micro-sociology of solidarity". *American Journal of Cultural Sociology* 8: 477-497.
- Cohen, Steven. 2006. *A tale of two Jewries: The "inconvenient truth" for American Jews.* New York: Jewish Life Network/Steinhardt Foundation.
- Cohen, Debra Nussbaum. 2020. "Where does the Jewish Community Center movement go from here?". *Jewish Insider* 3. juni. <https://jewishinsider.com/2020/06/where-does-the-jewish-community-center-movement-go-from-here/>
- Cook, Cheryl & Nate Looney. 2020. "If Not Now, When? Ahead of High Holidays, Jewish Organizations Must Strive for Racial Equity and Inclusion". *E-Jewish Philanthropy* 16. september. <https://ejewishphilanthropy.com/if-not-now-when-ahead-of-high-holidays-jewish-organizations-must-strive-for-racial-equity-and-inclusion/>
- Diner, Hasia R. 2004. *The Jews of the United States, 1654 to 2000.* Berkeley & Los Angeles: Univ. of California Press.
- Egholm, Liv & Lars Bo Kaspersen. 2020. "Introduction to the Special Issue 'Beyond Civil Society': Advancing a Post-sectoral Conception of Civil Society – Moving Beyond Civil Society?". *International Journal of Politics, Culture, and Society*: 1-6.
- Fader, Ayala. 2020. "Digital media, religious authority, and the Covid-19 pandemic". SSRC 30. juli. <https://tif.ssrc.org/2020/07/30/digital-media-religious-authority-and-the-covid-19-pandemic/>
- Feiner, Shmuel. 2011. *The Jewish Enlightenment.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Feldman, Ari. 2019. "Orthodox Measles Outbreak Will Get Worse Over Passover, Health Experts Warn". *The Forward* 10. april. <https://forward.com/news/national/422336/measles-outbreak-hasidic-infections-passover/>
- Feldt, Jakob Egholm & Maja Gildin Zuckerman. 2019. "Experience, Space and Time in Jewish Cultural History: A Pragmatist Perspective". In: *New Perspectives on Jewish Cultural History: Boundaries, Experiences, and Sensemaking.* New York: Routledge.
- Fischer, Alyssa. 2019. "Ultra-Orthodox Communities Spark New York's Worst Measles Outbreak In Recent Memory". *The Forward* 10. januar. <https://forward.com/fast-forward/417347/orthodox-enclaves-affected-as-nyc-faces-worst-measles-outbreak-in-recent/>
- Geller, Jay. 2011. *The Other Jewish Question: Identifying the Jew and Making Sense of Modernity.* Bronx: Fordham University Press.
- Golan, Oren & Nurit Stadler. 2016. "Building the sacred community online: the dual use of the Internet by Chabad". *Media, Culture & Society* 38(1): 71-88.
- Goldstein, Dana. 2020. "The Class Divide: Remote Learning at 2 Schools, Private and Public". *New York Times* 9. maj. <https://www.nytimes.com/2020/05/09/us/coronavirus-public-private-school.html>
- Grady, Denise. 2020. "Fauci Warns That the Coronavirus Pandemic Is Far From Over". *New York Times* 9. juni. <https://www.nytimes.com/2020/06/09/health/fauci-vaccines-coronavirus.html>
- Green, Emma. 2019. "Measles Can Be Contained. Anti-Semitism Cannot". *The Atlantic* 25. maj. <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2019/05/orthodox-jews-face-anti-semitism-after-measles-outbreak/590311/>
- Habermas, Jürgen. 1989. *The structural transformation of the public sphere.* Cambridge: MIT Press.
- Heschel, Susannah. 2020. "A wedding in a cemetery: Judaism, terror, and pandemic". SSRC 18. juni. <https://tif.ssrc.org/2020/06/18/a-wedding-in-a-cemetery/>
- Jacobson, Matthew Frye. 2006. *Roots Too: White Ethnic Revival in Post-Civil Rights America.* Cambridge, MA: Harvard University Press.
- JewishLive hjemmeside. <https://www.jewishlive.org/>
- Keene, Andrew. 2020. "Shift Happens, The Confluence of COVID-19 & Black Lives Matter". *E-Jewish Philanthropy* 9. juni. <https://ejewishphilanthropy.com/shift-happens-the-confluence-of-covid-19-black-lives-matter/>
- Keene, Andrew. 2020. "Shift Happens, From Program to Platform". *E-Jewish Philanthropy* 5. maj. <https://ejewishphilanthropy.com/shift-happens-from-program-to-platform/>
- Kelman, Ari Y., Tobin Belzer, Ziva Hassenfeld, Ilana Horwitz & Matthew Casey Williams. 2017.

- “The social self: Toward the study of Jewish lives in the twenty-first century”. *Contemporary Jewry* 37(1): 53-79.
- Kelner, Shaul. 2019. “Where is the Next Soviet Jewry Movement? How Identity Education Forgoy the Lessons that Jewish Activism Taught”. In Jon A. Levisohn & Ari Y. Kelman (eds.): *Beyond Jewish Identity: Rethinking Concepts and Imagining Alternatives*. Brookline, MA: Academic Studies Press.
- Kramer, Stephanie & Lisa Kingston. 2020. “A Year without a Synagogue”. *E-Jewish Philanthropy* 24. august. <https://ejewishphilanthropy.com/a-year-without-a-synagogue/>
- Krasner, Jonathan. 2019. “On the Origins and Persistence of the Jewish Identity Industry in Jewish Education”. In Jon A. Levisohn & Ari Y. Kelman (eds.): *Beyond Jewish Identity: Rethinking Concepts and Imagining Alternatives*. Brookline, MA: Academic Studies Press.
- Magid, Shaul. 2020. “COVID-19, Haredi Jewry, and ‘Magical’ Thinking”. *Tablet* 30. april. <https://www.tabletmag.com/sections/belief/articles/covid-haredi-magical-thinking>
- Magid, Shaul. 2013. *American post-Judaism: Identity and renewal in a postethnic society*. Bloomington: Indiana University Press.
- McDonald, Robert, Patricia Ruppert, Maria Souto et al. 2019. “Notes from the Field: Measles Outbreaks from Imported Cases in Orthodox Jewish Communities – New York and New Jersey”. *Morbidity and Mortality Weekly Report* 68: 444-445.
- Myers, David N. 2020. “Coronavirus is no excuse to demonize Haredim”. *The Forward* 23. marts. <https://forward.com/opinion/442172/coronavirus-is-no-excuse-to-demonize-haredim/>
- Nir, Sarah Maslim & Michael Gold. 2019. “An Outbreak Spreads Fear: Of Measles, of Ultra-Orthodox Jews, of Anti-Semitism”. *New York Times* 29. marts. <https://www.nytimes.com/2019/03/29/nyregion/measles-jewish-community.html>
- Orecchio-Egresitz, Haven. 2020. “The coronavirus pandemic is fueling anti-Semitism around the world, and the US is no exception”. *Business Insider* 20. april. <https://www.businessinsider.com/coronavirus-pandemic-fuels-anti-semitism-2020-4?r=US&IR=T>
- Pink, Aiden. 2020. “For the first time, there are literally no synagogues legally open in America”. *The Forward* 24. april. <https://forward.com/news/national/444737/synagogues-coronavirus-stay-at-home/>
- Pirutinsky, Steven, Aaron D. Cherniak & David H. Rosmarin. 2020. “COVID-19, Mental Health, and Religious Coping Among American Orthodox Jews”. *Journal of religion and health*: 1-14.
- Putnam, Robert D. 2000. *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
- Reed, Isaac & Jeffrey Alexander. 2009. “Social science as reading and performance: A cultural-sociological understanding of epistemology”. *European Journal of Social Theory* 12(1): 21-41.
- Rosen, Armin. 2019. “Everybody knows”. *Tablet* 16. juli. <https://www.tabletmag.com/sections/news/articles/orthodox-jews-attacked-brooklyn-hate-crime>
- Rubin, Courtney. 2020. “Celebrate the Jewish High Holy Days, Pandemic-Style”. *New York Times* 6. september. <https://www.nytimes.com/2020/09/06/at-home/celebrate-jewish-holidays-safely-coronavirus.html>
- Shafran, Avi. 2020. “Mayor de Blasio is no enemy of Orthodox Jews. But others are weaponizing the coronavirus to vilify our community”. *JTA* 29. april. <https://www.jta.org/2020/04/29/opinion/mayor-de-blasio-is-no-enemy-of-orthodox-jews-but-others-are-weaponizing-the-coronavirus-to-vilify-our-community>
- Shafran, Avi. 2019. “Don’t Let The Measles Epidemic Fuel a Jew-Hating One”. *The Forward* 16. maj. <https://forward.com/opinion/424460/no-jews-are-not-causing-a-measles-outbreak-so-why-is-the-media-blaming/>
- Sales, Ben. 2020. “Brooklyn’s Orthodox neighborhoods have especially high rates of the coronavirus”. *JTA* 2. april. <https://www.jta.org/2020/04/02/united-states/brooklyns-orthodox-neighborhoods-have-especially-high-rates-of-coronavirus>
- Sales, Ben. 2019. “Why Orthodox communities are at the center of a measles outbreak”. *JTA* 29. marts. <https://www.jta.org/2019/03/29/united-states/why-orthodox-communities-are-at-the-center-of-a-measles-outbreak>
- Samson, M.G., R.M. Vanderbeck & N. Wood. 2018. “Fixity and flux: A critique of competing approaches to researching contemporary Jewish identities”. *Social Compass* 65(1): 97-113.
- Sharp, Sonja. 2020. “L.A.’s Jewish congregations wrestle with Purim celebrations amid coronavirus fears”. *LA Times* 9. marts. <https://www.latimes.com/california/story/2020-03-09/purim->

- celebration-jewish-los-angeles-coronavirus-fears
- Slezkine, Yuri. 2019. *The Jewish Century*. New Haven: Princeton University Press.
- Steinberg, Eli. 2020. "How not to talk about coronavirus in the Orthodox community". *The Forward* 18. marts. <https://forward.com/opinion/441926/how-not-to-talk-about-coronavirus-in-the-orthodox-community/>
- Susser, Bernard & Charles S. Liebman. 1999. *Choosing survival: Strategies for a Jewish future*. Oxford: Oxford University Press.
- Trencher, Mark. 2020. *Coronavirus Survey of American Jews*. Nishma Research.
- Waxman, Dov. 2016. *Trouble in the tribe: The American Jewish conflict over Israel*. New Haven: Princeton University Press.
- Weinberger-Litman, Sarah L., Leib Litman, Zohn Rosen, David H. Rosmarin & Cheskie Rosenzweig. 2020. "A Look at the First Quarantined Community in the USA: Response of Religious Communal Organizations and Implications for Public Health During the COVID-19 Pandemic". *Journal of Religion and Health*, 59: 2269-2282.
- Wertheimer, Jack. 2018. *The new American Judaism: How Jews practice their religion today*. New Haven: Princeton University Press.
- Wuthnow, Robert. 2010. *After the baby boomers: How twenty-and thirty-somethings are shaping the future of American religion*. New Haven: Princeton University Press.
- Zonszein, Mairav. 2020. "What happened to The Forward? How America's Jewish newspaper lost the left". *Columbia Journalism Review* 5. februar. https://www.cjr.org/special_report/the-forward.php
- Zuckerman, Maja Gildin. 2020. "Konservering eller nytænkning? Fremtiden for amerikansk jødisk uddannelse står på stil". *Jødisk Orientering*.